

Bartosz Jagodziński

Rola wojsk specjalnych w konfliktach zbrojnych w XX i XXI wieku

Część I

Historia wielokrotnie potwierdzała, że bezpieczeństwo militarne państwa zależy nie tylko od możliwości obrony własnego terytorium. Wpływa na nie także aktywność wojskowa prowadzona poza jego granicami, na rzecz ogólnie rozumianego bezpieczeństwa międzynarodowego. Zakres zagrożeń bezpieczeństwa współczesnych państw poszerza się wraz z rozwojem globalizacji (która jest procesem nieuniknionym) opartej na rewolucji informatycznej i telekomunikacyjnej, z jednoczesnym utrzymywaniem się dość wyraźnych różnic w poziomach życia społeczeństw oraz głębokich konfliktów na tle religijnym, etnicznym i cywilizacyjnym. Pojęcie terroryzmu międzynarodowego o różnych zabarwieniach ideologicznych, wywodzący się najczęściej z ideologii islamskiego ekstremizmu oraz nienawiści do dominacji bogatszej części świata nad biedniejszą, nabrało w ostatnim czasie szerszego, niepokojącego znaczenia. Z jednej strony istnieje groźba wybuchów klasycznych konfliktów zbrojnych, mimo że jej prawdopodobieństwo jednak się zmniejszyło, a z drugiej – świat żyje pod presją lokalnych ognisk zapalnych na obrzeżach strefy tzw. względnej stabilności oraz niespodziewanego ataku terrorystycznego skierowanego przeciwko ludności cywilnej i całej infrastrukturze społeczno-gospodarczej.

Wojna to relacja między państwami po zerwaniu przez nie stosunków pokojowych. Uznanie danego stanu za wojnę może nastąpić wtedy, gdy:

- 1) stronami, których ona dotyczy, są państwa;
- 2) przejście do stanu wojny nastąpiło po jej wypowiedzeniu;
- 3) doszło do zerwania stosunków dyplomatycznych;
- 4) wystąpiły – mimo że nie jest to warunek konieczny – akty walki.

Zakończeniem wojny jest zawarcie traktatu pokojowego, który oznacza początek stosunków pokojowych.

Konflikt zbrojny natomiast oznacza walkę stron, często o różnym statusie prawnomiędzynarodowym, przebiegającą z użyciem sił zbrojnych. Mówimy o nim, gdy:

- 1) co najmniej po jednej z walczących stron biorą udział regularne oddziały wojskowe lub formacje policyjno-wojskowe;
- 2) strony pozostające w konflikcie są zorganizowane i prowadzą planowe działania, chociaż poziom tej organizacji oraz stopień synchronizacji nie muszą być wysokie;
- 3) działania zbrojne muszą się toczyć przez pewien czas i tworzyć „chronologię konfliktu”, co pozwala wyróżnić w jego przebiegu etapy lub fazy;

- 4) intensywność działań zbrojnych musi być na tyle wysoka, żeby nie zostały one uznane jedynie za incydent, a ponadto ich wirulencyjność (zjadliwość) powinna spowodować większą liczbę ofiar¹.

Zatem pojęcie konflikt zbrojny jest szersze niż pojęcie wojna. Podmiotami konfliktu nie muszą być państwa, mogą nimi być również inni uczestnicy stosunków międzynarodowych, a także grupy o charakterze politycznym, etnicznym, narodowościowym lub religijnym, działające w granicach danego państwa.

Jednostki specjalne to oddziały sił lądowych, powietrznych i morskich, złożone z żołnierzy (operatorów) wysyłanych na najtrudniejsze misje wojskowe. Wyróżniają się one na tle regularnych formacji wojskowych wysokim poziomem wyszkolenia, jego szerokim zakresem i długim czasem trwania. Żołnierze tego typu jednostek zdobywają umiejętność przystosowania się do różnych warunków oraz przetrwania w każdej sytuacji i w każdym środowisku.

Jednostki specjalne składają się z elitarnych kadr, kojarzonych z konkretnym rodzajem sił zbrojnych – wojskami lądowymi, marynarką wojenną i lotnictwem wojskowym. Każda z jednostek ma własną historię, np. brytyjski SAS czy amerykańscy rangersi mają swoje początki w czasach II wojny światowej. Inne jednostki zostały sformowane w okresie powojennym². Od tamtego okresu jednostki specjalne i jednostki powietrzno-desantowe są elitarnymi komponentami sił zbrojnych wielu państw. Otacza je aura tajemniczości i niedopowiedzeń. Ta aura przyciągała i nadal przyciąga do nich młodych ludzi – odważnych, sprawnych fizycznie, gotowych na każde ryzyko i poświęcenie związane ze służbą.

Rozwiązanie Układu Warszawskiego, rozpad ZSRR, wzrost światowego terroryzmu, wzrost przestępczości zorganizowanej oraz wybuchy nowych lokalnych konfliktów w różnych rejonach świata spowodowały, że dla interesu strategicznego wielu państw oraz poczucia bezpieczeństwa obywateli posiadanie elitarnych i dobrze wyszkolonych jednostek specjalnych stało się koniecznością. Tego typu formacje stanowią dla najbardziej liczących się w świecie państw narzędzie ich polityki bezpieczeństwa i realizacji ich strategicznych interesów³.

Jednostki specjalne pozostają poza strefą konwencjonalnej teorii militarnej. Szczegóły dotyczące operacji specjalnych często są utajniane (na wiele lat, a czasami – na zawsze).

Główną misją jednego z rodzajów jednostek specjalnych, tj. Wojsk Specjalnych⁴, jest prowadzenie operacji specjalnych w wymiarze narodowym, sojuszniczym lub koalicyjnym, samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi strukturami sił zbrojnych, w okresie pokoju, kryzysu oraz wojny, w kraju i za granicą. Żołnierze tych wojsk są

¹ T. Łoś-Nowak, *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Wrocław 2010, s. 160.

² A. Stilwell, *Siły specjalne w akcji*, Kraków 2014, s. 6.

³ M. Olton, M. Zientarzewski, A. Nogaj, *Zanim uderzył GROM. Historia jednostek specjalnych i wojsk powietrzno-desantowych Wojska Polskiego*, Warszawa 2013, s. 7.

⁴ Na podstawie art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 21 XI 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. DzU z 2018 r. poz. 1459, ze zm.) Wojska Specjalne wchodzi w skład Sił Zbrojnych RP – jako ich rodzaje.

ochotnikami⁵. To profesjonaliści. Od innych żołnierzy odróżnia ich sposób działania. Po rygorystycznym procesie selekcji są oni poddawani nieustającemu szkoleniu i pozostają w gotowości do natychmiastowych działań. W odróżnieniu od sił konwencjonalnych wojska specjalne zawsze muszą być gotowe do akcji, niezależnie od tego, czy panuje pokój, czy trwa wojna. Rzeczywistość, w której działają, jest bardzo niebezpieczna; każdy żołnierz wojsk specjalnych doskonale zdaje sobie sprawę ze skutków niepowodzenia i błędów popełnionych podczas operacji. Jest to jeden z głównych powodów, dla którego operacje tych wojsk są uznawane za misje wysokiego ryzyka. Jednocześnie przynoszą wielkie korzyści w wymiarze bezpieczeństwa międzynarodowego⁶.

Mimo że we współczesnym świecie prawdopodobieństwo klasycznego konfliktu wojennego na dużą skalę znacznie zmalało, to wciąż wybuchają lokalne konflikty zbrojne. Coraz częściej mamy też do czynienia z konfliktami asymetrycznymi⁷, w których rozwiązywaniu ogromną rolę odgrywają właśnie wojska specjalne. Wszelkiego rodzaju zagrożenia, których źródła znajdują się w rejonie Azji Centralnej, Bliskiego Wschodu, Afryki (np. proliferacja broni masowego rażenia⁸), w rzeczywistości dotyczą każdego państwa. Istnieje duże zapotrzebowanie na nowoczesne, regularne siły zbrojne, zdolne do obrony własnych terytoriów. Ale przede wszystkim istnieje potrzeba tworzenia i rozwijania skutecznych sił specjalnych o wysokiej gotowości bojowej, które są zdolne do wykonywania zadań na terenie kraju i daleko od jego granic, także operacji przeprowadzanych wspólnie z innymi jednostkami specjalnymi, w tym działań niekonwencjonalnych w okresie wojny, pokoju i w sytuacjach kryzysowych.

Analizy przebiegu współczesnych wojen i konfliktów zbrojnych, w połączeniu z doświadczeniem historycznym, wskazują na to, że aby osiągnąć sukces np. w konflikcie asymetrycznym, potrzeba kilku elementów, a mianowicie⁹:

⁵ Chodzi tu o sytuację, w której sami zainteresowani zgłaszają się do wojsk specjalnych, gdzie przechodzą selekcję, szkolenia, kursy, a następnie są przydzielani do zespołów szturmowych (bojowych). Najważniejszy czynnik to zaangażowanie, chęć podjęcia służby w elitarnych oddziałach, poświęcenie, determinacja oraz samodyscyplina.

⁶ M. Ryan, C. Mamm, A. Stilwell, *Encyklopedia oddziałów specjalnych*, Warszawa 2003, s. 7.

⁷ Konflikt asymetryczny – starcie dwóch odmiennych typów organizacji, sposobów myślenia i działania, a często także sposobów życia. Konflikty asymetryczne nie można sprowadzać do starcia zbrojnego przy niewspółmiernej różnicy potencjałów – strony silniejszej ze słabszą pod względem liczebności, techniki czy wyszkolenia. Ten termin oznacza raczej sposób działania niż wielkość użytych sił. Przeciwnik asymetryczny zazwyczaj dąży do takiego rozegrania konfliktu, aby druga strona nie zdecydowała się na wykorzystanie swojej przewagi, nawet gdy jest to możliwe ze względów taktycznych czy technicznych. Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Konflikt_asymetryczny [dostęp: 6 I 2017].

⁸ Zjawisko proliferacji, oprócz terroryzmu globalnego, od wielu lat jest postrzegane jako jedno z najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa światowego i z tego powodu pozostaje w stałym zainteresowaniu służb specjalnych. Proliferacja to rozprzestrzenianie broni masowego rażenia (BMR) oraz środków jej przenoszenia do tzw. krajów ryzyka. Przedmiotem proliferacji są także materiały, surowce, urządzenia i wiedza, które mogą mieć podwójne zastosowanie, tj. zarówno w sektorze cywilnym, jak i wojskowym. Zob. <http://www.abw.gov.pl/pl/zadania/przeciwdzialanie-proli/8,Przeciwdzialanie-prolifracji-BMR.html> [dostęp: 6 I 2017].

⁹ H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji specjalnych oraz sił zbrojnych*, Warszawa 2013, s. 216–217.

- 1) szybkiego reagowania na zagrożenie lub atak. Jednostki specjalne dzięki strukturze organizacyjnej, profilowi szkoleń i realizowanym zadaniom są jednostkami lekkimi, mającymi pełne stany osobowe oraz wysoki stopień gotowości do działania. To oznacza, że są zdolne do natychmiastowego reagowania i że są gwarantem szybkości reakcji na zagrożenie lub atak;
- 2) zachowania tajemnicy i ukrywania działań, a przede wszystkim – przygotowań do nich, przed przeciwnikiem i środkami masowego przekazu. Jednostki specjalne standardowo utajniają swoje zadania, strukturę, wyposażenie oraz stan osobowy; nie korzystają z ciężkiego sprzętu (typu czołgi czy bojowe wozy pancerne), ale z pojazdów opancerzonych – już tak. Są zdolne do dokonywania skrytego przetrzutu i przenikania na wrogi obszar;
- 3) precyzji działania przy właściwej identyfikacji celów, pozwalającej na uderzenie w istotne elementy systemu przeciwnika; precyzji na płaszczyźnie militarnej – uderzenia militarne muszą być niezwykle dokładne, gdyż przeciwnik wykorzystuje asymetrię, operuje w środowisku cywilnym, jeśli posiada bazy, to często na terytorium innych państw; precyzji na płaszczyźnie psychologicznej – w tym przypadku należy liczyć się z tym, że każda pomyłka czy porażka będą wykorzystane jako narzędzia walki, a przede wszystkim – krytyki ze strony przeciwnika, opozycji wewnętrznej i środków masowego przekazu;
- 4) elastyczności organizacyjnej, intelektualnej i taktycznej – nieprzewidywalność sytuacji operacyjnej i taktycznej oraz warunków i środowiska walki jest podstawowym założeniem towarzyszącym przygotowaniu struktur i szkoleniu jednostek specjalnych.

Jednostki specjalne są wykorzystywane w szerokim zakresie: od wykonywania działań mających znaczenie strategiczne i działań taktycznych do osiągnięcia celów wojskowych, politycznych, ekonomicznych, psychologicznych. I to zarówno w konfliktach na dużą skalę, jak i w tzw. operacjach chirurgicznych, wymagających precyzyjnego działania, oraz w operacjach z zakresu reagowania kryzysowego, w tym w akcjach niesienia pomocy humanitarnej¹⁰. Formacje, o których mowa, mają zdolność do szybkiego rozwijania i osiągnięcia natychmiastowej gotowości do działania w zmieniającym się środowisku walki na lądzie, morzu i w powietrzu (taktyka czarna, zielona i niebieska). Stwarza to sytuację, w której w dobie międzynarodowego terroryzmu, lokalnych kryzysów i nowego typu konfliktów o niskiej intensywności jednostki specjalne, dawniej wykorzystywane do zadań na rzecz sił regularnych, przejęły główną rolę. Natomiast różne rodzaje wojsk konwencjonalnych zapewniają obecnie wsparcie ich operacjom i wykonują zadania uzupełniające wobec „specjalsów”¹¹.

Do cech zasadniczych, które wyróżniają wojska specjalne na tle pozostałych rodzajów sił zbrojnych, zalicza się¹²:

¹⁰ „Special OPS” 2014, nr 1, wydanie specjalne: *Wojska Specjalne*, s. 6 i nast.

¹¹ „Special OPS” 2013, nr 2, wydanie specjalne: *Wojska Specjalne*, s. 6 i nast.

¹² *Wojska Specjalne w systemie obronnym RP – aspekty organizacyjne, doktrynalne i modernizacyjne*, B. Pacek, P. Soroka, M. Kubiński (red. nauk.), Warszawa 2013, s. 22.

- 1) odmienność zadań – chodzi o wykonywanie działań dywersyjno-rozpoznawczych, w tym rozpoznania specjalnego, oraz działań dywersyjnych wymierzonych w infrastrukturę militarną i gospodarczą przeciwnika, a także w najważniejsze elementy systemu łączności i transportu;
- 2) różnorodność obszaru działań, w tym na lądzie, morzu, pod wodą, w powietrzu – w oddaleniu od sił głównych;
- 3) wielkość formacji bojowych – są to siły mniej liczne, działające w zespołach bojowych, dysponujące mniejszą zdolnością w zakresie siły ognia i mobilności, ale mające zdolność do wykonywania niezwykle precyzyjnych uderzeń (użycia siły);
- 4) sposób działania w zależności od warunków – w przypadku gdy użycie sił konwencjonalnych nie jest z różnych względów możliwe; sam sposób działania jest całkowicie skryty i zaskakujący dla przeciwnika.

Na strukturę bojową Wojsk Specjalnych składają się samodzielne oddziały oraz pododdziały, złożone z wyselekcjonowanych, specjalnie wyszkolonych żołnierzy, dobrze przygotowanych do działań w niewielkich grupach o różnym składzie, w środowisku zawsze podwyższonego ryzyka. Prowadzenie operacji przez Wojska Specjalne w różnych środowiskach (na lądzie, morzu, pod wodą, w powietrzu) oraz sposób ich działania wymagają użycia odpowiedniego wyposażenia i uzbrojenia. Obecnie żołnierze tych wojsk potrzebują do wykonywania zadań (w zależności od rodzaju zadania i środowiska, w którym mają działać)¹³:

- 1) skutecznych środków rażenia (pistolety, karabinki z laserowym wskaźnikiem lub podświetlaczem celu, granatniki przeciwpancerne, moździerze, granaty, amunicja, materiały wybuchowe);
- 2) skutecznego systemu obrony balistycznej (w tym hełmów i kamizelek kuloodpornych);
- 3) sprawnego systemu obserwacji i rozpoznania (lornetki, gogle noktowizyjne, kamery termowizyjne, celowniki, okularowe wzmacniacze obrazu, nawigacja, sensory, bezzałogowe statki powietrzne – drony);
- 4) niezawodnego systemu łączności i komunikacji (radiostacja, sprzęt do podwodnej łączności bezprzewodowej, systemy nawigacji satelitarnej, system zarządzania polem bitwy, system transmisji wideo w czasie rzeczywistym);
- 5) systemów wyposażenia indywidualnego (nowoczesny mundur o obniżonych sygnaturach w różnych zakresach promieniowania, utrudniający wykrycie żołnierza; sprzęt specjalistyczny do pływania i wykonywania skoków spadochronowych);
- 6) środków zapewniających mobilność (różnego rodzaju pojazdy mechaniczne, w tym lekko opancerzone, quady, łodzie motorowe, ciągniki podwodne, śmigłowce).

Wyżej wskazane wyposażenie oraz uzbrojenie nie obejmuje wszystkich niezbędnych elementów, które wspierają działania żołnierzy Wojsk Specjalnych. Do każdej

¹³ Tamże, s. 23.

misji bowiem, w zależności od jej charakteru, w celu zapewnienia skuteczności realizacji zadania dobiera się właściwy sprzęt.

Udział w operacjach specjalnych to najwyższy stopień wtajemniczenia w żołnierskim rzemiośle. W szkoleniu kładzie się nacisk przede wszystkim na siłę fizyczną, zgranie zespołu (wytworzenie silnych więzi emocjonalnych) oraz na dużą sprawność żołnierzy. Sposób walki jest uzależniony od czynników niematerialnych (indywidualnych) każdego żołnierza, czyli inteligencji, motywacji, wzajemnego zaufania, pomysowości i zaangażowania emocjonalnego. Żołnierze jednostek specjalnych szkolą się w rejonach kontrolowanych przez przeciwnika, na obszarach przez niego bronionych, kulturowo obcych. Mogą prowadzić operacje tajne, zmierzające do zdobycia danych wywiadowczych, organizowania sabotażu, odbicia zakładników, dokonywania wprowadzeń lub eliminacji celu głównego. Mogą się także angażować w działania antyterrorystyczne i ukierunkowane na przeciwdziałanie przemytowi narkotyków oraz prowadzić wojnę psychologiczną i nadzorować zawieszanie broni. Jednostki, o których mowa, mogą działać zarówno w sile batalionu¹⁴, przeprowadzając operacje desantowo-szturmowe, jak i zespołu złożonego z dwóch osób. Wyszkolenie operatora gotowego do akcji trwa nawet dziesięć lat. Każdy żołnierz działający w małym zespole musi zdobyć wiele umiejętności, w tym biegle opanować co najmniej jeden język obcy¹⁵, posługiwać się różnymi rodzajami broni, prowadzić każdy pojazd mechaniczny, aż po umiejętność wtapiania się w inną kulturę¹⁶.

Jednostki specjalne zwykle są nieliczne w porównaniu z wojskami konwencjonalnymi, o czym wspomniano już wyżej. Dowódcy różnych szczebli mogą korzystać z ich zdolności, mobilności oraz wykonywania przez nie zadań rozpoznawczych w głębi terytorium przeciwnika, na korzyść sił głównych. Mogą także samodzielnie realizować inne zadania, jak np. dokonywać uderzeń na ważne (ze strategicznego lub operacyjnego punktu widzenia) cele wojskowe, wykonywać uderzenia wyprzedzające, odwetowe czy przeprowadzać akcje ratownicze. Obecnie coraz częściej żołnierzy takich jednostek wykorzystuje się w walce z międzynarodowym terroryzmem, w operacjach o charakterze humanitarnym, operacjach ratunkowych, w tym w odbijaniu obywateli, a także przy wspieraniu działań mających na celu wprowadzenie w życie demokratycznych zasad rządzenia. Natomiast w przypadku konfliktów zbrojnych na większą skalę jednostki specjalne dają dowódcom szczebla teatru działań wojennych wiele nowych, czasami szczególnych, możliwości do działania, zwłaszcza jeśli to dotyczy operacji o innym charakterze niż działania konwencjonalne. Większość jednostek specjalnych jest przeznaczona do wykonywania zadań bojowych w ściśle określonym regionie świata. Dlatego też żołnierzy skrupulatnie przygotowuje się do realizacji zadania (nauka języka, kultury).

¹⁴ Jednostka organizacyjna wojska mniejsza od pułku – ok. 300–700 żołnierzy (niekiedy więcej niż 700). Zob. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Batalion> [dostęp: 6 I 2017].

¹⁵ H. Królikowski, *Wojskowa Formacja Specjalna GROM im. Cichociemnych Spadochroniarzy Armii Krajowej 1990–2000*, Gdańsk 2001, s. 10.

¹⁶ A. Toffler, H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997, s. 130–131.

Regularnie ćwiczą oni w wyznaczonych rejonach działania, często wspólnie z żołnierzami z innych państw. Zdarza się, że wspierają akcje o charakterze dyplomatycznym. Żołnierze jednostek specjalnych bywają nazywani *Quiet Professionals*¹⁷.

Krótką historia Wojsk Specjalnych w Polsce

Współczesne Wojska Specjalne odwołują się wprost do tradycji polskich komandosów walczących podczas II wojny światowej i stanowią awangardę wśród tego typu formacji na świecie. Spośród wszystkich jednostek Wojska Polskiego wzbudzają za granicą największy podziw i szacunek. Oprócz tradycji, wpływ na ich obecny kształt miały także doświadczenia wyniesione z czasów Ludowego Wojska Polskiego, a przede wszystkim – z okresu po transformacji ustrojowej. Funkcjonowanie takich formacji w czasie zimnej wojny było podyktowane ówczesną doktryną wojenną, która zakładała zaangażowanie znacznych sił pancernych oraz powietrzno-desantowych, a także uderzenia jądrowe wojsk lotniczych i raketowych. Jednostki specjalne miały za zadanie prowadzenie działań rozpoznawczych i dywersyjnych. Pierwsze polskie pododdziały (plutony) rozpoznawcze zostały sformowane na początku lat 50. XX wieku w Opolu oraz Sztumie. Rozwój i przekształcenia istniejących jednostek specjalnych przyczyniły się do powstania w 1964 r. 1 Batalionu Szturmowego w Dziwnowie (w 1968 r. jednostkę przeniesiono do Lublińca), który miał działać na dystansie powyżej 300 km od linii frontu. Pod koniec lat 60. utworzono kompanie specjalne (KS) w Krakowie (48 KS), Bydgoszczy (56 KS) i w Bolesławcu (62 KS). W połowie lat 70. ubiegłego stulecia rozpoczęto prace nad utworzeniem jednostki specjalnej dla Marynarki Wojennej. W 1975 r. sformowano Wydział Płetwonurków podporządkowany 3 Flotylli Okrętów (od 1987 r. – Wydział Działań Specjalnych)¹⁸. O losie jednostek oraz pododdziałów specjalnych zdecydowały przemiany polityczne i sytuacja polityczna na świecie. Nowe realia pokazały, że nie ma sensu utrzymywanie armii liczącej kilkaset tysięcy żołnierzy, w której strukturach znajdowały się rozbudowane pododdziały specjalne zorganizowane według modeli radzieckich i przygotowane do walki oraz akcji specjalnych w Europie Zachodniej. Początkowo pododdziały specjalne i rozpoznawczo-dywersyjne Ludowego Wojska Polskiego były przeznaczone do prowadzenia rozpoznania i dywersji operacyjnej oraz desantów spadochronowych na tyłach nieprzyjaciela. Takie grupy, które działały samodzielnie i w oderwaniu od sił głównych, miały dostarczać potrzebne informacje i likwidować wszelkie zagrożenia rozwijającego się natarcia frontu. W tamtym okresie Sztab Generalny nie przewidywał dla jednostek specjalnych sytuacji, w których miały one prowadzić samodzielnie jakąś operację specjalną i stać się czymś w rodzaju narzędzia światowej

¹⁷ C. Mc Nab, *Sztuka przetrwania na morzu z US Navy Seals*, Warszawa 2002, s. 7 (wstęp przygotowany przez płk. w st. spocz. sił powietrznych USA Johna T. Carneya Jr., prezesa fundacji Special Operations Warrior Foundation).

¹⁸ Raport Fundacji im. K. Pułaskiego pt. *Siły Zbrojne RP – stan, perspektywy i wyzwania modernizacyjne*, s. 87 (autor analizy: P. Fleischer).

polityki lub międzynarodowych stosunków wojskowych, jak Zielone Berety Wojsk Lądowych USA czy brytyjski 22 pułk specjalny SAS. Było to związane z brakiem suwerenności polskiej polityki zagranicznej, spowodowanym przynależnością do Układu Warszawskiego oraz domeną działania ZSRR w tym zakresie¹⁹.

Początek lat 90. XX w. to nie tylko nadejście nowego ładu geopolitycznego w Europie. Konieczne stało się ponowne zdefiniowanie kierunków rozwoju polskich wojsk specjalnych, które – co ciekawe – według ówczesnych założeń miały koncentrować się na działaniach wyłącznie obronnych. W 1990 r., po zamachu na pracowników placówki dyplomatycznej w Libanie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych rozpoczęło formowanie elitarniej jednostki wojskowej – Grupy Reagowania Operacyjno-Manewrowego (Mobilnego). Oficjalnie jednostka powstała 13 lipca 1990 r. Za proces organizacji JW 2305 był wówczas odpowiedzialny ppłk Sławomir Petelicki, który został jej pierwszym dowódcą.

Lata 90. XX w. przyniosły proces transformacji wszystkich sił zbrojnych. W 1990 r. Wydział Działań Specjalnych Marynarki Wojennej został zastąpiony przez Grupy Specjalne Płetwonurków, wchodzące w skład Grupy Okrętów Hydrograficznych. W 1993 r. przekształcono również 1 Samodzielny Batalion Szturmowy; powstał z niego 1 Pułk Specjalny, który podlegał bezpośrednio Dowódcy Wojsk Lądowych.

Warto zauważyć, że każda z jednostek podlegała różnym dowództwom, co skutkowało m.in. zróżnicowaniem nakładów finansowych na ich szkolenie, uzbrojenie i współpracę. Jednostka GROM cieszyła się w tamtym okresie największym uprzywilejowaniem; w początkach funkcjonowania była finansowana za pośrednictwem struktur Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w celu utajnienia działalności formacji i aż do 1999 r. podlegała bezpośrednio temu ministerstwu. W dniu 1 października 1999 r. GROM został oficjalnie podporządkowany Ministerstwu Obrony Narodowej.

Przystąpienie Polski do NATO w 1999 r. wpłynęło na wzrost zaangażowania polskich jednostek specjalnych w misjach zagranicznych. Na początku XXI w. do udziału w operacji „Amber Fox” w Macedonii skierowano żołnierzy 1 Pułku Specjalnego Komandosów. W 2001 r. na terenie Kosowa działał GROM. Zamachy terrorystyczne w 2001 r. w USA oraz operacje wymierzone w Al-Kaidę i reżim Saddama Husajna w Iraku wymusiły intensywniejsze wykorzystanie jednostek specjalnych poza granicami RP. Elitarne formacje specjalne brały udział w operacjach na terenie Afganistanu, w ramach Polskiego Kontyngentu Wojskowego. W 2002 r., jeszcze przed inwazją USA oraz ich sojuszników na Irak, w Zatoce Perskiej działały zarówno FORMOZA, jak i GROM. Komandosi GROM-u brali udział także w operacji Iraqi Freedom, gdzie wspólnie z Navy Seals przeprowadzili akcję na terminale naftowe w porcie Umm Kasr.

¹⁹ M. Olton, M. Zientarzewski, A. Nogaj, *Zanim uderzył GROM...*, Warszawa 2010, s. 129 i nast.

Utworzenie Wojsk Specjalnych w strukturach Sił Zbrojnych RP

Pierwsza dekada XX w. to okres prac związanych ze zmianą struktury dowodzenia jednostkami specjalnymi. Konieczność powołania odrębnego dowództwa dla tych jednostek wynikała ze zobowiązań międzynarodowych w ramach NATO.

W konsekwencji zmian geopolitycznych na świecie oraz wydarzeń związanych z atakiem dokonany 11 września 2001 r. w Nowym Jorku, w Pradze został zorganizowany szczyt NATO. Na jego forum strona polska zadeklarowała gotowość uznania Wojsk Specjalnych za „narodową specjalność” w Sojuszu. Następnie cztery państwa: Polska, Stany Zjednoczone, Holandia i Norwegia przedłożyły Radzie Sojuszu inicjatywę w sprawie Sił Specjalnych NATO – *NATO Special Operations Forces Transformation Initiative* (NSTI). Polska jako jeden z czterech krajów Paktu postulowała zwiększenie potencjału tych sił. Dostrzegła też potrzebę powołania instytucji sojuszniczych zdolnych do koordynacji, rozwoju i wykorzystania sił specjalnych na poziomie strategicznym. Ta inicjatywa zyskała poparcie w NATO. Dlatego podczas kolejnego szczytu Paktu w 2006 r. w Rydze dokonano ustaleń dotyczących jej wprowadzenia w życie. Efektem było stworzenie przy Sojuszniczym Dowództwie Operacyjnym w Mons (Belgia) Centrum Koordynacji Operacji Specjalnych.

Pod koniec 2005 r. w strukturach Sztabu Generalnego Wojska Polskiego utworzono Szefostwo Działań Specjalnych (SDS), którego zadaniem było stworzenie warunków formalno-prawnych oraz organizacyjnych do sformowania nowego rodzaju sił zbrojnych – Wojsk Specjalnych oraz Dowództwa Wojsk Specjalnych. Kierunek zmian został zatwierdzony przez ministra obrony narodowej, który 25 października 2006 r. wydał decyzję dotyczącą sformowania z dniem 1 stycznia 2007 r. Dowództwa Wojsk Specjalnych.

W skład nowego rodzaju sił zbrojnych weszły wszystkie polskie jednostki specjalne usytuowane dotychczas w różnych strukturach organizacyjnych. Jednostka Wojskowa GROM podlegała bezpośrednio Ministerstwu Obrony Narodowej, 1 Pułk Specjalny (obecnie: Jednostka Wojskowa Komandosów) był jedną z jednostek Dowództwa Wojsk Lądowych, natomiast Grupy Specjalne Płetwonurków (obecnie: Jednostka Wojskowa FORMOZA) wchodziły w skład Grupy Okrętów Rozpoznawczych 3 Flotylli Okrętów, podporządkowanej Marynarce Wojennej²⁰.

W ciągu ostatnich kilku lat do elitarnych oddziałów GROM-u, FORMOZ-y i JW Komandosów dołączyły dwie nowe jednostki. W grudniu 2008 r. powstała Jednostka Wsparcia Dowodzenia i Zabezpieczenia Wojsk Specjalnych NIL (od 1 października 2011 r. – Jednostka Wojskowa NIL). Jest ona odpowiedzialna za wsparcie informatyczne i zabezpieczenie logistyczne pozostałych jednostek sił specjalnych. Zadaniem tej formacji jest organizowanie systemów dowodzenia i kierowania siłami specjalnymi na terenie kraju oraz poza jego granicami. W 2011 r. na bazie gliwickiego

²⁰ *Wojska Specjalne w systemie obronnym RP...*, s. 31 i nast.

oddziału specjalnego Żandarmerii Wojskowej sformowano jednostkę AGAT. Łączy ona cechy lekkiej piechoty spadochronowej i piechoty górskiej przeznaczonej do wykonywania operacji specjalnych.

JW AGAT powstała w wyniku reformy oraz zmian strukturalnych Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Gliwicach. Po zaostrej selekcji jej szeregi zostały zasilone przez żandarmów likwidowanej jednostki. Do głównych zadań JW AGAT należy prowadzenie lądowych akcji bezpośrednich, operacji przeciwpartyzanckich i przeciwterrorystycznych, a także ochrona infrastruktury krytycznej²¹. Jednostka prowadzi akcje samodzielne lub wspólne (po wydzieleniu części swoich sił) – ze składem Zadaniowych Zespołów Bojowych Wojsk Specjalnych, w ramach którego zadaniem priorytetowym jest izolowanie szturmowanego obiektu oraz uniemożliwienie przeciwnikowi udzielania mu wsparcia (są to zadania pozorujące oraz zabezpieczające). Dodatkowo jednostka zapewnia własnym siłom możliwość zdominowania przeciwnika znajdującego się w obiekcie oraz przejęcie obiektu. JW AGAT jest z założenia lekką jednostką szturmową o charakterze powietrzno-desantowym, działającą w ramach Sił Zbrojnych RP i specjalizującą się w wykonywaniu akcji bezpośrednich na tyłach i w ugrupowaniu przeciwnika. Przeprowadza misje snajperskie, a także naprowadza lotnictwo na wyznaczone cele. W ramach jednostki sformowano dwa oddziały szturmowe: „Alfa” i „Brawo”. Cała jednostka uzyskała zdolność operacyjną w 2016 r., stając się najbardziej eksploatowaną formacją Wojsk Specjalnych²². Współpracuje ona z pozostałymi jednostkami specjalnymi, a jej operatorzy przechodzą intensywne szkolenia m.in. w dżungli w Gujanie Francuskiej, pod okiem instruktorów z Legii Cudzoziemskiej. Wybrani spośród nich przeszli szkolenie w zakresie technik strzeleckich, walki w terenie zurbanizowanym oraz w pomieszczeniach, zorganizowane i przeprowadzone przez instruktorów z USA (Security Assistance Training Management Organization – SATMO).

Natomiast transport lotniczy i wsparcie operacyjne wszystkich jednostek Wojsk Specjalnych zapewnia 7. Eskadra Działań Specjalnych bazująca w Powidzu, wchodząca w skład Sił Powietrznych.

Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych pełniło w 2015 r. pierwszy w historii dyżur w Siłach Odpowiedzi, w którym Polska odegrała rolę państwa ramowego. Do istotnych wniosków ze służby w NATO Response Force można zaliczyć m.in. przeprowadzenie wielu ćwiczeń oraz szkoleń ukierunkowanych na utrzymanie sił w określonym reżimie gotowości bojowej. Dodatkowo ważną kwestią było sprawne funkcjonowanie systemu dowodzenia i łączności oraz jego interoperacyjność ze środkami sojuszniczymi. Polskie Wojska Specjalne, zgodnie z założeniami, zdołały zbudować architekturę systemów dowodzenia i łączności, która pozwalała na skuteczne wykonywanie zadań w ramach Sił Odpowiedzi NATO, a także gwarantowała

²¹ <http://archiwalny.mon.gov.pl/pl/artukul/11492> [dostęp: 30 I 2017].

²² „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, z. 7, s. 32. Dokument dostępny pod adresem: [http://uek.krakow.pl/files/common/uczelnia/wydawnictwo/2014/ZN_7\(931\)_2014_net.pdf](http://uek.krakow.pl/files/common/uczelnia/wydawnictwo/2014/ZN_7(931)_2014_net.pdf) [dostęp: 19 V 2017].

dostęp do danych wywiadowczych. W NATO polskie Dowództwo Wojsk Specjalnych jest nazywane „Polsocom”²³.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej²⁴ z 2007 r. ugruntowała miejsce Wojsk Specjalnych w systemie dowodzenia polskich sił zbrojnych oraz zdefiniowała zadania postawione przed nimi. Do zadań głównych zaliczono przeciwdziałanie zagrożeniom asymetrycznym i konieczność współpracy z innymi organami działającymi na rzecz zapewnienia ogólnego bezpieczeństwa kraju. Zaproponowano konieczność wspierania rozwoju tego typu wojsk w celu opracowania najlepszego sposobu ich wykorzystania.

Innym dokumentem strategicznym, w którym zostały określone zadania Wojsk Specjalnych, była *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej* wydana w 2009 r.²⁵ Rola i miejsce tych wojsk zostały w niej jeszcze bardziej podkreślone. Dokument potwierdza bowiem, że Wojska Specjalne, jako czwarty rodzaj Sił Zbrojnych RP, są przeznaczone do prowadzenia operacji specjalnych zarówno w kraju, jak i za granicą, w okresie pokoju, kryzysu i wojny. Operacje, prowadzone we współdziałaniu z siłami konwencjonalnymi lub samodzielnie, mogą mieć znaczenie strategiczne lub operacyjne. Struktura Wojsk Specjalnych jest oparta na samodzielnych oddziałach i pododdziałach, złożonych ze specjalnie wyselekcjonowanych, wyszkolonych i wyposażonych żołnierzy. Są oni przygotowani do działań w środowisku podwyższonego ryzyka i zdolni do realizacji celów będących poza zasięgiem możliwości jednostek konwencjonalnych.

Dowodzenie jednostkami specjalnymi. Dowództwa Wojsk Specjalnych

W każdym kraju dowodzeniem jednostkami specjalnymi oraz ich organizacją zajmuje się wyspecjalizowane dowództwo z odpowiednio przeszkolonym personelem. W USA jest to Dowództwo Operacji Specjalnych (USSOCOM)²⁶, w NATO – odpowiednio: Dowództwo Operacji Specjalnych (NSHQ)²⁷ oraz Dowództwo Sił Specjalnych USA w Europie (SOCEUR)²⁸, we Włoszech – Commando Forze Speciali (COF)²⁹, we Francji – Commandement des opérations spéciales (COS)³⁰,

²³ <https://specjalsi.wordpress.com/2013/07/23/sily-specjalne-w-strukturach-armii-wybranych-panstw-europejskich/> [dostęp: 18 V 2017].

²⁴ Dokument dostępny pod adresem: <http://www.msz.gov.pl/resource/7d18e04d-8f23-4128-84b9-4f426346a112>, s. 25 [dostęp: 12 I 2017].

²⁵ Dokument dostępny pod adresem: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:-VTIf34zKQ0J:www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Bezpieczenstwo/Prawo/Strategia_Obronnosci.doc+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-b, s. 22 [dostęp: 12 I 2017].

²⁶ <http://www.socom.mil/> [dostęp: 8 I 2017].

²⁷ <https://www.nshq.nato.int/nshq/> [dostęp: 8 I 2017].

²⁸ <https://www.soceur.eucom.mil/> [dostęp: 31 XII 2016].

²⁹ <https://specjalsi.wordpress.com/2013/07/23/sily-specjalne-w-strukturach-armii-wybranych-panstw-europejskich/> [dostęp: 18 V 2017].

³⁰ https://fr.wikipedia.org/wiki/Commandement_des_op%C3%A9rations_sp%C3%A9ciales [dostęp: 18 V 2017].

a w Wielkiej Brytanii – Directorate of Special Forces (DSF)³¹. Idea powstania dowództwa operacyjnego Wojsk Specjalnych została ugruntowana na tym, że nasze położenie geograficzne może stwarzać sytuację, w której bezpieczeństwu oraz stabilności państwa mogą zagrażać konflikty na obrzeżach Europy, naruszenie zasadniczych interesów gospodarczych oraz surowcowych, wreszcie – obecne, chociaż niewidoczne, widmo ataku terrorystycznego w kraju lub poza nim, gdzie na niebezpieczeństwo może być narażone życie polskich obywateli.

W czasie weryfikacji istotnych zmian w strukturze polskich sił zbrojnych, które zostały zaproponowane w I Strategicznym Przeglądzie Obronnym (2005 r.), przeprowadzono kilkanaście gier obronnych symulujących wykonanie wielu zadań na terenie kraju oraz daleko poza jego granicami. Stało się jasne, że nasze zdolności do działania w oddaleniu od bazy logistycznej i rozpoznawczej są niewystarczające. Rozpoznanie sytuacji w rejonie oddalonym było uzależnione od systemów rozpoznawczych państw trzecich, transport sił drogą powietrzną był zbyt ograniczony, niemożliwe było także zorganizowanie wsparcia bojowego i medycznego na miejscu akcji. Brakowało uzgodnionych sieci tajnej łączności z potencjalnymi siłami współpracującymi. Nie istniały uzgodnione procedury wspólnego działania. Należało podjąć decyzję o utworzeniu większych sił do zadań specjalnych, o wysokiej gotowości bojowej, zdolnych do przeprowadzania operacji wspólnie z innymi armiami (wojskami specjalnymi), wyszkolonych do niekonwencjonalnych działań i zaopatrzonych w specjalne środki bojowe³². Takie wojska powstały 1 stycznia 2007 r. jako czwarty rodzaj Sił Zbrojnych RP. Od 2009 r. mają one zdolność do dowodzenia narodowymi siłami specjalnymi w ramach połączonej operacji zintegrowanych sił zbrojnych państwa lub samodzielnego wsparcia struktur państwowych i społeczeństwa w sytuacji kryzysowej.

Reformę dowodzenia Wojskami Specjalnymi przedstawia poniższy schemat³³:

Schemat 1. Reforma dowodzenia Wojskami Specjalnymi.

Źródło: Opracowanie własne.

³¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Director_Special_Forces [dostęp: 18 V 2017].

³² A. Karkoszka, *Wojska Specjalne w systemie obronnym RP – aspekty organizacyjne, doktrynalne i modernizacyjne*, Warszawa 2013, s. 18 i nast. Publikacja zawiera referaty i komunikaty wygłoszone podczas międzynarodowej konferencji zorganizowanej przez Akademię Obrony Narodowej, Dowództwo Wojsk Specjalnych i Polskie Lobby Przemysłowe im. E. Kwiatkowskiego pt. „Polskie Wojska Specjalne w systemie Obronnym RP – aspekty organizacyjne, doktrynalne i modernizacyjne”. Konferencja odbyła się 24 X 2012 r. w Centrum Konferencyjnym MON.

³³ B. Jagodziński, *Współpraca służb i formacji specjalnych w zakresie działań specjalnych*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2016, nr 14, s. 59 i nast.

³⁴ Dowództwo Wojsk Specjalnych.

³⁵ Dowództwo Sił Specjalnych.

³⁶ Centrum Operacji Specjalnych – Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych.

³⁷ Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych.

Zgodnie z zapisami ustawy z 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej³⁸ od 1 stycznia 2007 r. w skład Sił Zbrojnych RP wchodzi nowy rodzaj wojsk – Wojska Specjalne. Jednym z pierwszych zadań Dowództwa Wojsk Specjalnych (DWS) stało się usprawnienie integracji i koordynacji pomiędzy poszczególnymi jednostkami wojskowymi (co, według oceny autora artykułu, ma duże znaczenie, pokazuje bowiem możliwości wzajemnego wykorzystania doświadczeń zdobytych podczas międzynarodowych operacji – misji sojuszniczych, a także na szkoleniach oraz kursach wymiany kompetencji między nimi). Dyspozycja art. 4 wyżej wskazanej ustawy określała, że do zakresu działania Dowódcy Wojsk Specjalnych należało zwłaszcza:

- 1) dowodzenie związkami organizacyjnymi i jednostkami Wojsk Specjalnych;
- 2) planowanie oraz realizacja mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz użycia Wojsk Specjalnych;
- 3) szkolenie podległych związków organizacyjnych i jednostek wojskowych;
- 4) przygotowanie sił i środków Wojsk Specjalnych do działań bojowych oraz do ich wykorzystania w sytuacjach przewidzianych w ustawach i ratyfikowanych umowach międzynarodowych.

Szczegółowe zadania DWS obejmowały:

- 1) zbudowanie spójnego systemu dowodzenia, wsparcia i zabezpieczenia działań, przeznaczonego dla operacji specjalnych;
- 2) opracowanie koncepcji rozwoju oraz wykorzystania wojsk przeznaczonych do prowadzenia działań specjalnych, a także nadzór nad procesem szkolenia żołnierzy tych wojsk;
- 3) realizacja i koordynacja działań związanych z wykorzystaniem jednostek specjalnych poza granicami oraz w kraju, w tym z przygotowaniem Wojsk Specjalnych do współpracy w ramach Wielonarodowych Połączonych Sił Operacji Specjalnych NATO i Unii Europejskiej;
- 4) nadzorowanie poziomu zdolności bojowej sił oraz środków przeznaczonych do działań specjalnych, a także określanie potrzeb w zakresie uzbrojenia, wyposażenia, szkolenia i prowadzenia ćwiczeń;
- 5) opracowanie zasad rekrutacji do jednostek specjalnych i określenie kierunków kształcenia oraz doskonalenia kadry tych jednostek;
- 6) dokonywanie analiz operacyjnych i wdrażanie doświadczeń ze szkoleń, ćwiczeń oraz misji w celu dostosowania struktur organizacyjnych i szkoleń do wymogów pola walki i zagrożeń.

W odróżnieniu od innych dowództw Rodzajów Sił Zbrojnych Dowództwo Wojsk Specjalnych nie miało przekazywać podległych sobie jednostek organizacyjnych na czas działań bojowych Dowództwu Operacyjnemu. To powodowało, że było także dowództwem o charakterze operacyjnym, które odpowiadało za ich wykorzystanie

³⁸ Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (DzU z 2007 r. nr 107 poz. 732).

oraz dowodzenie nimi na polu walki. Było to więc w pełni zintegrowane dowództwo polskiej armii, spajające dowodzenie operacjami specjalnymi we wszystkich środowiskach (ląd, morze, powietrze), co czyniło Wojska Specjalne jedynym połączonym rodzajem sił zbrojnych, w – uwaga – **godzinowym reżimie czasowym!** (wyróżnienie autora – przyp. red.).

Dowództwo Wojsk Specjalnych pełniło w czasie prowadzonych operacji jednocześnie rolę *force provider* (dostarczyciela sił) i *force user* (użytkownika sił). Ta rola wyróżniała DWS wśród innych dowództw Sił Zbrojnych RP, które odgrywały tylko jedną z tych ról. Dzięki takiemu umocowaniu prawnemu Dowódca Wojsk Specjalnych miał realny wpływ nie tylko na planowanie rozwoju jednostek, lecz także na sposób ich wyszkolenia oraz przygotowania do operacji specjalnych (co w tego typu jednostkach jest sprawą niezwykle istotną). Mógł też dość szybko i sprawnie reagować na zmiany sytuacji operacyjnej, przez dostosowywanie rodzaju oraz ilości sił wydzielonych do działania³⁹.

Decyzją ministra obrony narodowej nr Z-45/Org/P-5 z 4 sierpnia 2008 r. DWS zostało przeniesione do garnizonu Kraków w Pychowicach. Dysponowało ono Połączonym Centrum Operacyjnym, z którego dowodzący, specjaliści w zakresie logistyki, lotnictwa, rozpoznania i meteorologii, mogli kontaktować się z podległymi siłami skierowanymi w dowolne miejsce świata. Oficerowie DWS mieli możliwość obserwowania w czasie rzeczywistym obrazów przesyłanych przez operatorów za pomocą kamer umieszczanych na hełmach. Dzięki temu mogli na bieżąco monitorować podwładnych oraz dowodzić nimi, decydując o przebiegu operacji prowadzonej nawet kilka tysięcy kilometrów od Krakowa. Takie centrum dowodzenia „specjaliści” z JW NIL potrafią rozwinąć w dowolnym miejscu, w czasie poniżej dwóch godzin.

Dowództwu Wojsk Specjalnych podlegały wszystkie jednostki tych wojsk, tj.:

- JW GROM (JW 2305)⁴⁰,
- JW Komandosów (JW 4101)⁴¹,
- JW FORMOZA (JW 4026)⁴²,

³⁹ „Special OPS” 2014, nr 1, wydanie specjalne: *Wojska...*, s. 10 i nast.

⁴⁰ Jednostka kontrterrorystyczna utworzona w 1990 r. z inicjatywy płk. Sławomira Petelickiego, przy wsparciu ministra spraw wewnętrznych Krzysztofa Kozłowskiego (pełną gotowość do działań osiągnęła w 1992 r.) w następstwie zmian politycznych w Polsce i zagrożenia atakami terrorystów palestyńskich.

⁴¹ Wojskowa jednostka specjalna sformowana w 1961 r. jako 26 Batalion Rozpoznawczy podlegający 6 Pomorskiej Dywizji Powietrzno-Desantowej, wyznaczona do wykonywania zadań specjalnych (rozpoznawczych i dywersyjnych) na głębokich tyłach przeciwnika. W 1993 r. rozwinęty do etatu pułku i przemianowany na 1 Pułk Specjalny, noszący od 1995 r. wyróżniające miano „Komandosów”. W 2007 r. jednostkę podporządkowano Dowództwu Wojsk Specjalnych.

⁴² Morska jednostka specjalna utworzona w 1975 r. Początkowo funkcjonowała jako Wydział Działań Specjalnych (oficjalnie: Wydział Płetwonurków) 3 Flotyli Okrętów; od 1990 r. przeniesiona do Grupy Okrętów Hydrograficznych (później – Grupy Okrętów Rozpoznawczych) 3 Flotyli pod nazwą Grupy Specjalne Płetwonurków. Od 2007 r. jednostka funkcjonuje pod obecną nazwą; w 2008 r. wyłączono ją ze struktur Marynarki Wojennej i podporządkowano Dowództwu Wojsk Specjalnych. Początkowo wykonywała zadania typowe dla płetwonurków bojowych, a zwłaszcza

- JW NIL (JW 4724)⁴³,
- JW AGAT (JW 3940)⁴⁴,
- 7. Eskadra Działań Specjalnych (operacyjnie podlegająca DKWS, ale działająca w strukturze Sił Powietrznych)⁴⁵.

W dniu 31 grudnia 2009 r. DWS osiągnęło gotowość bojową, czyli zdolność do dowodzenia narodowymi operacjami specjalnymi w ramach połączonej operacji obronnej zintegrowanych sił zbrojnych państwa lub samodzielnego wsparcia struktur państwowych i społeczeństwa w sytuacji kryzysowej. Przed końcem 2013 r. uzyskało także – jako ósme państwo na świecie – zdolność do planowania sojuszniczych operacji specjalnych i kierowania nimi (wcześniej, przed Polską, taką zdolność miały USA, Wielka Brytania, Francja, Turcja, Hiszpania i Włochy). Tym samym staliśmy się pierwszym i jedynym państwem Europy Środkowo-Wschodniej, które może zadeklarować takie możliwości i dzięki temu zyskać status państwa ramowego oraz stać się niekwestionowanym liderem w dziedzinie wojsk specjalnych w regionie.

Dowództwo Wojsk Specjalnych od początku otrzymywało od amerykańskich partnerów pomoc w zakresie planistycznym i finansowym, a także w formie wyposażenia. Od lutego 2009 r. w skład DWS wchodziło kilkuset amerykańskich specjalistów, a także oficerowie łącznikowi z amerykańskich i francuskich sił specjalnych. Amerykanie, którzy w Dowództwie Operacji Specjalnych działają już od ponad ćwierć wieku, pomogli też naszemu dowództwu przygotować plan osiągnięcia pełnej zdolności do działań. Od początku wskazywali, jaką przyjąć strukturę organizacyjną, jakie opracować doktryny, w końcu – jakie wyposażenie nabyć oraz w jaki sposób szkolić personel. Wielokrotnie czołowi przedstawiciele NATO, politycy i przedstawiciele Sił Zbrojnych

prowadziła rozpoznanie wybrzeży na korzyść sił desantu morskiego, ataki spod wody na wrogie okręty, statki, infrastrukturę portową oraz inne obiekty brzegowe, w tym hydrotechniczne. W latach 2000–2003 operatorzy FORMOZ-y brali udział w kontroli embarga w Zatoce Perskiej, a od 2008 r. zasilili polskie zgrupowanie sił specjalnych w Afganistanie – prowadzili różnego rodzaju działania specjalne w ramach misji stabilizacyjnej. Zob. <http://www.special-ops.pl/leksykon/id137>, jednostka-wojskowa-formoza [dostęp: 8 I 2017].

⁴³ Powstała jako Jednostka Wsparcia Dowodzenia i Zabezpieczenia Wojsk Specjalnych. Większość kadry stanowią żołnierze, którzy wcześniej służyli w innych jednostkach Wojsk Specjalnych. Zajmuje się głównie realizacją zadań w zakresie wsparcia informacyjnego, dowodzeniem i zabezpieczeniem logistycznym operacji specjalnych prowadzonych przez Wojska Specjalne w kraju i za granicą, w układzie narodowym i sojuszniczym.

⁴⁴ Jednostka specjalna wchodząca w skład Dowództwa Wojsk Specjalnych, utworzona 1 lipca 2011 r. na bazie Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Gliwicach. Jej pierwszym dowódcą został wieloletni oficer JW GROM płk Sławomir Berdychowski. AGAT to jednostka o charakterze powietrzno-desantowym, przeznaczona do realizacji zadań zapewniających wsparcie bojowe operacji specjalnych prowadzonych przez Wojska Specjalne, a także do wykonywania akcji bezpośrednich na wskazane cele na tyłach i w ugrupowaniu przeciwnika. Ponadto jest przygotowana do prowadzenia operacji przeciwterrorystycznych, przeciwpartyzanckich i ochrony infrastruktury krytycznej.

⁴⁵ 7. Eskadrę Działań Specjalnych sformowano w 2010 r., w związku z zapotrzebowaniem na jednostkę lotniczą dla wsparcia Wojsk Specjalnych. Do jej głównych zadań należy zabezpieczanie działań jednostek Wojsk Specjalnych w kraju i za granicą. Powstanie 7. Eskadry wynikało ze zobowiązań sojuszniczych wypływających z członkostwa Polski w strukturach NATO.

USA wskazywali Polskę jako wzór dla innych państw reformujących własne siły zbrojne. Ten proces był realizowany w bezpośredniej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi, które wyasygnowały na jego potrzeby kwotę ok. 80 mln dolarów i wyszkoliły ponad 100 oficerów. Wynikiem tak szerokiego zaangażowania się strony amerykańskiej było podpisanie w 2009 r. porozumienia o współpracy pomiędzy Dowództwem Operacji Specjalnych USA (US SOCOM) a Dowództwem Wojsk Specjalnych. Dodatkowo do realizacji procesu kierowanego przez Polskę przystąpiło kilka państw Europy Środkowo-Wschodniej (Litwa, Czechy, Słowacja, Chorwacja, Węgry oraz Niemcy).

Osiągnięcie przez nasz kraj statusu państwa najważniejszego, czy też ramowego, w zakresie prowadzenia operacji specjalnych NATO było najprostszą, najszybszą i najtańszą drogą do dowodzenia operacjami wojsk Sojuszu (od 2014 r.). Należy zauważyć, że nie jest to możliwe do uzyskania w przypadku pozostałych rodzajów sił zbrojnych (Wojsk Lądowych, Marynarki Wojennej czy Sił Powietrznych). W latach 2012–2013 ponad 200 oficerów z DWS oraz podległych mu jednostek zdobywało nieodpłatnie wiedzę w ramach specjalistycznych kursów oraz szkoleń odbywających się w USA. Również Francja (FRASOCOM-COS) udzieliła naszemu DWS wsparcia oraz zapewniła doradztwo w zakresie prowadzenia operacji specjalnych. Amerykanie umożliwili dostęp do wyselekcjonowanych danych wywiadowczych, Francuzi natomiast przekazali nam informacje dotyczące prowadzonych przez nich operacji specjalnych oraz możliwości nieodpłatnego korzystania z ośrodków szkolenia specjalnego w Dżibuti (walki w środowisku pustynnym), Gujanie Francuskiej (walki oraz sposoby przetrwania w lesie równikowym) oraz Pau (najnowocześniejszym ośrodku *Close Quarters Battle*⁴⁶ w Europie – CTA). W związku z tym, że polscy komandosi mogą być kierowani w każdy region świata, instruktorzy z DWS oraz żołnierze jednostek specjalnych szkolili się dodatkowo w Brazylii, Indiach, Turcji, Gruzji, Norwegii, Jordanii, Izraelu i Belize⁴⁷.

Dowództwo Wojsk Specjalnych miało dość szerokie plany wobec podległych mu jednostek. Dotyczyły one m.in. poprawy zdolności szkoleniowych i operacyjnych, zwiększenia liczby zespołów bojowych (do 2016 r.), poprawy zdolności kinetycznego

⁴⁶ Walka w przestrzeniach zamkniętych (walka na małej odległości, walka bliska, walka w pomieszczeniach) to specjalna metoda walki stosowana przez odpowiednio wyposażone i wyszkolone jednostki wojskowe, pododdziały sił zbrojnych, pododdziały policyjne oraz innych organów ścigania. Jest wykorzystywana do zdobywania pomieszczeń i walki wewnątrz nich. Nauczanie podstaw walki na krótkich dystansach prowadzi się też w konwencjonalnych jednostkach wojskowych. Jest to związane z coraz częstszym prowadzeniem walk w obszarach zabudowanych. Tego rodzaju działania taktyczne, zwane *Close Quarters Combat* (CQC) lub *Close Quarters Battle* (CQB), to rodzaj walki, w którym (zazwyczaj) małe pododdziały (sekcje) zwalczają przeciwnika z broni indywidualnej w małej odległości, podejmując walkę wręcz lub walkę bronią, taką jak nóż szturmowy czy bagnet. Polskimi instytucjami wyszkolonymi i stosującymi tę taktykę są głównie Wojska Specjalne, Samodzielne Pododdziały Antyterrorystyczne Komend Wojewódzkich Policji i Biuro Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji. Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Walka_w_przestrzeniach_zamkni%C4%99tych [dostęp: 9 IV 2014].

⁴⁷ Więcej na temat porozumień oraz rozwijania współpracy międzynarodowej naszego DWS z zagranicznymi partnerami w: „Special OPS” 2014, nr 1, wydanie specjalne: *Wojska Specjalne*, s. 12.

wsparcia operacji specjalnych, budowy zdolności do przerzutu i wsparcia powietrznego (do końca 2018 r.), a także kompleksowego systemu wsparcia logistycznego oraz informacyjnego operacji specjalnych (do końca 2014 r.).

W ramach reformy struktury kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP 31 grudnia 2013 r. zostały rozformowane dowództwa Rodzajów Sił Zbrojnych, w tym Dowództwo Wojsk Specjalnych. Pięć jednostek specjalnych, które mu podlegały, wraz z kilkudziesięcioma innymi jednostkami oraz instytucjami wojskowymi, zostało bezpośrednio podporządkowanych Dowódcy Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych (DG RSZ), odpowiedzialnemu za dowodzenie nimi w czasie pokoju i kryzysu, ich szkolenie oraz wyposażenie⁴⁸.

W nowym Dowództwie Generalnym Rodzajów Sił Zbrojnych utworzono sześć inspektoratów, m.in. Inspektorat Wojsk Specjalnych (IWS). Jego rolą było przygotowywanie i prowadzenie szkoleń z dowództwami, sztabami i wojskami, realizacja zadań wynikających z pełnienia funkcji gestora uzbrojenia i sprzętu wojskowego w Wojskach Specjalnych oraz przygotowywanie sił i środków Wojsk Specjalnych do działań bojowych. Inspektorat Wojsk Specjalnych nie pełnił żadnych funkcji dowódczych wobec poszczególnych jednostek tych wojsk⁴⁹.

Kolejne zmiany nastąpiły już 1 stycznia 2014 r., kiedy to Dowództwo Wojsk Specjalnych zostało przekształcone w Dowództwo Sił Specjalnych (DSSpec.), podporządkowane dalej Dowódcy Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych (DG RSZ).

W założeniu DSSpec. miało być jednostką organizacyjną odpowiedzialną za dowodzenie jednostkami Wojsk Specjalnych. Miało brać udział w określaniu zarówno kierunku rozwoju samych Wojsk, jak i w planowaniu ich wykorzystania oraz w przygotowywaniu sił i środków do działań bojowych oraz sytuacji kryzysowych. Na czas prowadzenia operacji wydzielone pododdziały Wojsk Specjalnych wraz ze swoim dowództwem podlegały Dowódcy Operacyjnemu Rodzajów Sił Zbrojnych (DO RSZ)⁵⁰. Takie rozwiązanie dawało szansę zachowania autonomii Wojsk Specjalnych (mimo rozwiązania DWS), a przede wszystkim – pozwalało na dalsze pełnienie funkcji *force user* i *force provider*, która stanowiła podstawę ich działania. Do zadań DSSpec. należało narodowe certyfikowanie elementów wydzielanych do sił NATO i UE, weryfikowanie gotowości sił i środków drużyn bojowych, a także gotowość do ich wydzielenia do struktur sojuszniczych i międzynarodowych. Niestety, w tym kształcie reforma przetrwała zaledwie dziesięć dni. Zupełnie nieoczekiwanie DSSpec. zostało zlikwidowane, a w jego miejsce powołano Centrum Operacji Specjalnych – Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych (COS-DKWS) podległe Dowódcy Operacyjnemu Rodzajów Sił Zbrojnych, a nie Dowódcy Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych.

W 2015 r. MON rozpoczęło prace legislacyjne i organizacyjne mające na celu „korektę reformy”, którą wprowadzono zaledwie rok wcześniej. W dniu

⁴⁸ Tamże, s. 13.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże.

16 lipca 2015 r.⁵¹ Centrum Operacji Specjalnych – Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych zostało podporządkowane bezpośrednio Dowódcy Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych. Od chwili powstania, czyli od 10 stycznia 2014 r., podlegało ono Dowódcy Operacyjnemu Rodzajów Sił Zbrojnych. Kolejną zmianą wynikającą ze wspomnianej wyżej reorganizacji było przeformowanie COS-DKWS w Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych (DKWS), a tym samym – przekazanie DKWS w bezpośrednią podległość wszystkich pięciu jednostek Wojsk Specjalnych. Dowództwu Komponentu Wojsk Specjalnych, według aktualnych danych za rok 2019 podlegają⁵²: JW GROM, JW Komandosów, JW FORMOZA, JW NIL, JW AGAT oraz – operacyjnie – 7. Eskadra Działań Specjalnych, ulokowana w strukturze Sił Powietrznych.

Personel DKWS stanowi trzon Sojuszniczego Dowództwa Komponentu Operacji Specjalnych (Special Operations Component Command, SOCC) Sił Odpowiedzi NATO (NATO Response Force, NRF).

DKWS pełniło swój pierwszy dyżur bojowy w ramach Sił Odpowiedzi NATO (SON) w 2015 r.⁵³

Dowódca Generalny Rodzajów Sił Zbrojnych jest przełożonym Dowódcy Komponentu Wojsk Specjalnych, który z kolei dowodzi jednostkami specjalnymi⁵⁴. Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych odgrywa podwójną rolę: przygotowuje wojska do ich wykorzystania oraz dowodzi nimi (tożsamość funkcji *force provider* i *force user*). Szkolenie jednostek tych wojsk jest zatem podporządkowane planom przygotowanym przez Sztab Generalny Wojska Polskiego i Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych⁵⁵. W strukturze DG RSZ znajduje się Inspektorat Wojsk Specjalnych (IWS), który stanowił jego komórkę wewnętrzną.

W 2017 r. Ministerstwo Obrony Narodowej zdecydowało o scaleniu Inspektoratu Wojsk Specjalnych i Dowództwa Komponentu Wojsk Specjalnych w jedną strukturę. Tym samym polskie jednostki specjalne znajdują się w jednolitym systemie kierowania i będą podlegać Dowódcy Generalnemu RSZ. Jest to już kolejna korekta systemu dowodzenia polskimi „specjalsami”.

Minister obrony narodowej decyzją z 13 listopada 2017 r. w sprawie zmian organizacyjnych Wojsk Specjalnych zreformował także dotychczasową strukturę tych wojsk, łącząc Inspektorat Wojsk Specjalnych DG RSZ z Dowództwem Komponentu Wojsk Specjalnych (DKWS) i wszelkie kompetencje obu struktur. Zmiany weszły w życie z początkiem 2018 r. Dotychczas IWS odpowiadał m.in. za planowanie rozwoju Wojsk Specjalnych, zakup sprzętu i współpracę międzynarodową, a działające w Krakowie Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych kierowało

⁵¹ <http://do.wp.mil.pl/artykuly/aktualnosci/2015-07-17-cos-dkws-przekazane-w-podporzadkowanie-dg-rsz/> [dostęp: 3 I 2017].

⁵² <http://wojskaspecjalne.wp.mil.pl/pl/43.html> [dostęp: 8 I 2017].

⁵³ <http://wojskaspecjalne.wp.mil.pl/pl/42.html> [dostęp: 3 I 2017].

⁵⁴ <http://dgrsz.mon.gov.pl/aktualnosci/artykul/najnowsze/2015-07-17-zmiana-w-dowodzeniu-wojskami-specjalnymi/> [dostęp: 20 I 2019].

⁵⁵ <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,4,9242,z-zycia-wojska,zmiana-w-dowodzeniu-wojskami-specjalnymi> [dostęp: 3 I 2017].

szkoleniem i działaniami „specjalsów” w kraju i za granicą. Dowódcy Komponentu podlegały wszystkie jednostki Wojsk Specjalnych i – operacyjnie – 7. Eskadra Działań Specjalnych. Zgodnie z decyzją ministra obrony narodowej kompetencje obu instytucji zostały scalone i powierzone dowódcy Komponentu Wojsk Specjalnych. Wojska Specjalne podlegają obecnie bezpośrednio Dowódcy Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych⁵⁶.

Polskie Wojska Specjalne znajdują się zatem w jednolitej strukturze dowodzenia. Według Ministerstwa Obrony Narodowej ta zmiana ma umożliwić między innymi pełne przygotowanie Dowództwa do kierowania Siłami Odpowiedzi NATO. Już w 2020 r. Dowództwo wraz z podległymi jednostkami będzie pełnić dyżur bojowy. Połączenie Dowództwa Komponentu Wojsk Specjalnych oraz Inspektoratu Wojsk Specjalnych jest kolejnym krokiem mającym na celu ujednoczenie struktury dowodzenia polskich jednostek specjalnych. DKWS będzie podlegać bezpośrednio Dowódcy Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych. „Specjalsi” w nowej strukturze mają przygotowywać się do objęcia dyżuru w Siłach Odpowiedzi NATO⁵⁷.

W dokumencie Ministerstwa Obrony Narodowej *Wizja Sił Zbrojnych RP 2030*⁵⁸ zostały określone zadania i działania wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych RP. Planuje się, że Wojska Specjalne będą zajmowały coraz wyższą pozycję w strukturze organizacyjnej SZ. Mają się stać formacjami o najwyższym stopniu gotowości bojowej, dostępności oraz poziomie wyszkolenia. Nadal będą prowadzić operacje specjalne na lądzie, morzu i w powietrzu, zarówno samodzielnie, jak i wspólnie z innymi rodzajami tych sił. W dalszym ciągu będą miały zdolność do uderzeń na newralgiczne obiekty i osoby o znaczeniu strategicznym, ratowania zakładników, obezwładniania sieci transmisji danych i urządzeń informatycznych, a także zakłóceń spójności systemów obronnych.

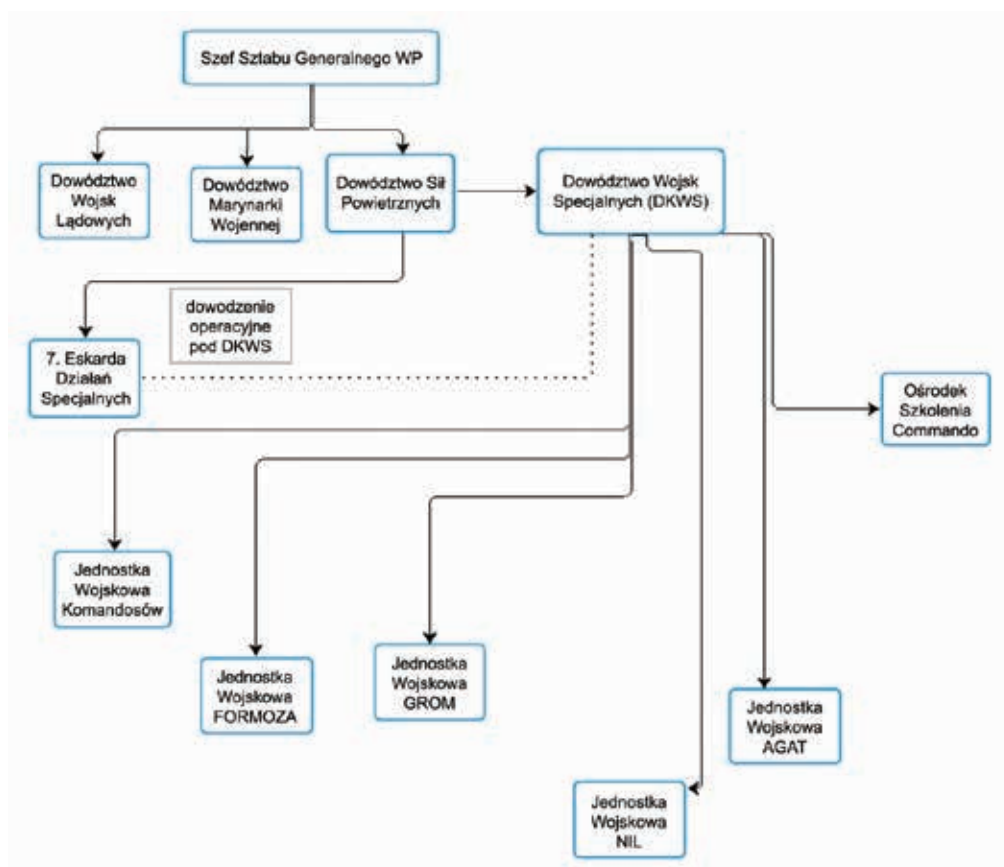
Liczebność Wojsk Specjalnych będzie oscylować w granicach 3 proc. całego stanu osobowego Sił Zbrojnych RP⁵⁹. Środki finansowe wydatkowane na nie są nieporównywalnie mniejsze niż na wojska konwencjonalne rodzajów sił zbrojnych i stanowią 2 proc. budżetu SZ RP.

⁵⁶ <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/24454?t=Zmiany-u-specjalsow> [dostęp: 20 I 2019].

⁵⁷ <https://www.defence24.pl/wojska-specjalne-pod-jednolitym-dowodztwem-komentarz> [dostęp: 20 I 2019].

⁵⁸ Dokument dostępny m.in. na: http://www.znp.wat.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=74:wizja-si-zbrojnych-rp-2030&catid=12:strategie&Itemid=18, s. 24 [dostęp: 20 I 2019].

⁵⁹ Standardy światowe określają liczebność sił specjalnych w stosunku do sił konwencjonalnych (Wojska Lądowe, Siły Powietrzne, Marynarka Wojenna) na poziomie 2–5%.

Schemat 2. Obowiązująca struktura Wojsk Specjalnych.

Źródło: Opracowanie własne.

W podsumowaniu powyższego fragmentu można przytoczyć słowa gen. bryg. Piotra Patalonga⁶⁰, że utworzenie DWS (obecnie DKWS) było wykonaniem decyzji politycznych podjętych przez Polskę w ramach dwóch szczytów NATO oraz ważnym elementem na drodze do uzyskania w Sojuszu roli wiarygodnego i poważnego partnera w zakresie operacji specjalnych. Dodatkowo sformowanie Wojsk Specjalnych w ramach Sił Zbrojnych RP wzmocniło system obrony państwa i wypełniło lukę w komponentach Wojska Polskiego. Stanowi też zasadnicze narzędzie odpowiedzi na współczesne zagrożenia terrorystyczne.

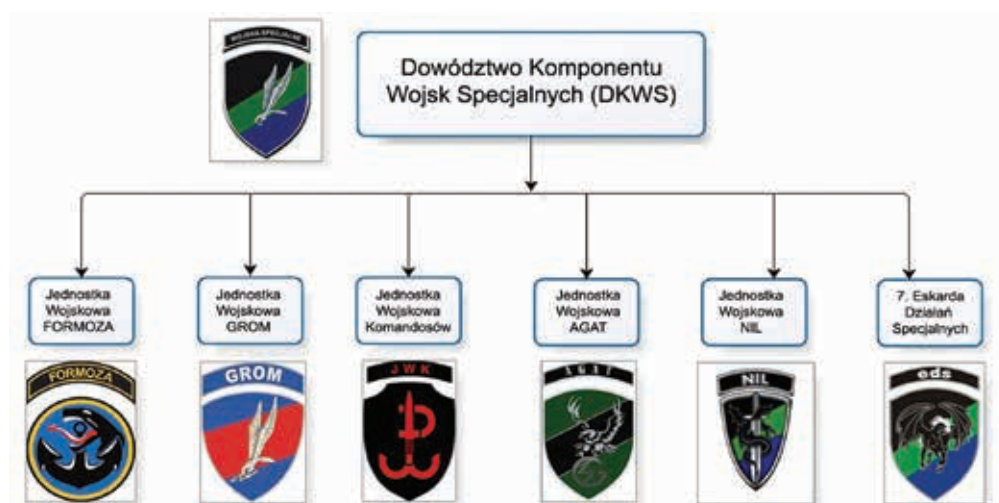
Wojska Specjalne są przeznaczone do natychmiastowego reagowania w sytuacjach szczególnych, do których można zaliczyć: porwania obywateli polskich poza granicami kraju, zagrożenie bezpieczeństwa placówek dyplomatycznych, ewakuację obywateli polskich z regionów niestabilnych itd. Odgrywają także ważną rolę w prowadzeniu operacji sojuszniczych (koalicyjnych) realizowanych w warunkach konfliktów

⁶⁰ *Wojska Specjalne w systemie obronnym RP...*, s. 33 i nast.

asymetrycznych. Utworzenie Wojsk Specjalnych dostarczyło systemowi obronemu państwa zasadniczego elementu wsparcia sił podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych w reagowaniu na zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego o charakterze terrorystycznym. Polskie jednostki Wojsk Specjalnych są zdolne do samodzielnego prowadzenia operacji specjalnych w każdym środowisku (ląd, morze, powietrze), co powoduje, że stały się one połączonym rodzajem sił zbrojnych. Mogą prowadzić operacje bez pomocy innych rodzajów tych sił, ale także realizować zadania stanowiące ich wsparcie.

Określenie roli Dowódcy Wojsk Specjalnych jako dostawcy sił oraz ich użytkownika (*force user* i *force provider*) powoduje, że dowódca może szybko i sprawnie reagować na zmieniającą się sytuację operacyjną i dostosowywać rodzaj oraz liczbę wydzielonych grup (Zespołów Bojowych) oraz elementów wsparcia i zabezpieczenia do prowadzenia operacji.

Kierunki rozwoju Wojsk Specjalnych w latach 2009–2018 oraz ich kontynuacja w ramach *Programu rozwoju Sił Zbrojnych RP na lata 2013–2022* pozwalają na zwiększenie liczby elementów bojowych tych wojsk, ich pełne usamodzielnienie się oraz wzrost ich potencjału bojowego i efektywności do współdziałania z siłami konwencjonalnymi, w celu ich wykorzystania na współczesnym polu walki, w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Schemat 3. Aktualna struktura DKWS.

Źródło: *Wojska Specjalne w systemie obronnym RP – aspekty organizacyjne, doktrynalne i modernizacyjne*, B. Pacek, P. Soroka, M. Kubiński (red. nauk.), Warszawa 2013, s. 102.

Polskie Wojska Specjalne muszą spełniać wymogi dotyczące ich liczby, przeprowadzanych szkoleń, wyposażenia i organizacji, w celu wykonywania najważniejszych zadań, jakie stoją przed nimi z racji naszego położenia geostrategicznego. W pierwszej kolejności są to zadania związane z bezpieczeństwem naszego kraju i kraju sojuszniczego, a dopiero w dalszej kolejności – z udziałem w operacjach ekspedycyjnych.

Bibliografia

Publikacje zwarte i czasopisma

- Jagodziński B., *Współpraca służb i formacji specjalnych w zakresie działań specjalnych*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2016, nr 14, s. 58–91.
- Królikowski H., *Geneza i rozwój polskich operacji specjalnych oraz sił zbrojnych*, Warszawa 2013, Księgarnia Odkrywcy.
- Królikowski H., *Wojskowa Formacja Specjalna GROM im. Cichociemnych Spadochroniarzy Armii Krajowej 1990–2000*, Gdańsk 2001, Gdański Dom Wydawniczy.
- Mc Nab Ch., *Sztuka przetrwania na morzu z US Navy Seals*, Warszawa 2002, Bellona.
- Olton M., Zientarzewski M., Nogaj A., *Zanim uderzył GROM. Historia jednostek specjalnych i wojsk powietrznodesantowych*, Warszawa 2010, ZP Wydawnictwo.
- Ryan M., Mamm C., Stilwell A., *Encyklopedia oddziałów specjalnych*, Warszawa 2003, Bellona.
- Stilwell A., *Siły specjalne w akcji*, Kraków 2014, Vesper.
- Toffler A., Toffler H., *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997, Kurpisz.
- Wojska Specjalne w systemie obronnym RP – aspekty organizacyjne, doktrynalne i modernizacyjne*, B. Pacek, P. Soroka, M. Kubiński (red. nauk.), Warszawa 2013, Akademia Obrony Narodowej.
- Współczesne stosunki międzynarodowe*, T. Łoś-Nowak (red.), Wrocław 2010, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (DzU z 2007 r. nr 107 poz. 732).*
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 1967 r. nr 44 poz. 220 – opracowano na podstawie: t.j. DzU z 2018 r. poz. 1459, 1669, 2182, 2245).*

Inne

Raport Fundacji im. K. Pułaskiego pt. *Sily Zbrojne RP – stan, perspektywy i wyzwania modernizacyjne*, s. 87 (autor analizy: P. Fleischer).

„Special OPS” 2014, nr 1, wydanie specjalne: *Wojska Specjalne*.

„Special OPS” 2013, nr 2, wydanie specjalne: *Wojska Specjalne*.

„Zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, z. 7, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

Strony internetowe

<http://archiwalny.mon.gov.pl/pl/artykul/11492> [dostęp: 30 I 2017].

<http://dgrsz.mon.gov.pl/aktualnosci/artykul/najnowsze/2015-07-17-zmiana-w-dowodzeniu-wojskami-specjalnymi/> [dostęp: 20 I 2019].

<http://do.wp.mil.pl/artykuly/aktualnosci/2015-07-17-cos-dkws-przekazane-w-podporzadkowanie-dg-rsz/> [dostęp: 3 I 2017].

<http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,4,9242,z-zycia-wojska,zmiana-w-dowodzeniu-wojskami-specjalnymi> [dostęp: 3 I 2017].

<http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/24454?t=Zmiany-u-specjalsow> [dostęp: 20 I 2019].

[http://uek.krakow.pl/files/common/uczelnia/wydawnictwo/2014/ZN_7\(931\)_2014_net.pdf](http://uek.krakow.pl/files/common/uczelnia/wydawnictwo/2014/ZN_7(931)_2014_net.pdf) [dostęp: 19 V 2017].

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:-VTIf34zKQ0J:www.umwd.dolnyślask.pl/fileadmin/user_upload/Bezpieczenstwo/Prawo/Strategia_Obronności.doc+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-b, s. 22 [dostęp: 12 I 2017].

<http://wojskaspecjalne.wp.mil.pl/pl/42.html> [dostęp: 3 I 2017].

<http://wojskaspecjalne.wp.mil.pl/pl/43.html> [dostęp: 8 I 2017].

<http://www.abw.gov.pl/pl/zadania/przeciwdzialanie-proli/8,Przeciwdzialanie-prolifracji-BMR.html> [dostęp: 6 I 2017].

<https://www.defence24.pl/wojska-specjalne-pod-jednolitym-dowodztwem-komentarz> [dostęp: 20 I 2019].

<http://www.msz.gov.pl/resource/7d18e04d-8f23-4128-84b9-4f426346a112>, s. 25 [dostęp: 12 I 2017].

<http://www.socom.mil/> [dostęp: 8 I 2017].

- <http://www.special-ops.pl/leksykon/id137,jednostka-wojskowa-formoza> [dostęp: 8 I 2017].
- http://www.znp.wat.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=74:wiz-ja-si-zbrojnych-rp-2030&catid=12:strategie&Itemid=18,s.24 [dostęp: 20 I 2019].
- https://en.wikipedia.org/wiki/Director_Special_Forces [dostęp: 18 V 2017].
- https://fr.wikipedia.org/wiki/Commandement_des_op%C3%A9rations_sp%C3%A9ciales [dostęp: 18 V 2017].
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Batalion> [dostęp: 20 XI 2017].
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Konflikt_asymetryczny [dostęp: 20 XI 2017].
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Walka_w_przestrzeniach_zamkni%C4%99tych.
- <https://specjalsi.wordpress.com/2013/07/23/sily-specjalne-w-strukturach-armii-wybranych-panstw-europejskich/> [dostęp: 18 V 2017].
- <https://www.nshq.nato.int/nshq/> [dostęp: 8 I 2017].
- <https://www.socour.eucom.mil/> [dostęp: 31 XII 2016].

Abstrakt

Niniejszy materiał rozpoczyna cykl artykułów poświęconych jednostkom specjalnym. W jego pierwszej części zostały przedstawione informacje dotyczące konfliktów zbrojnych oraz historii Wojsk Specjalnych w Polsce. Następnie opisano czynniki, które wpłynęły na utworzenie Wojsk Specjalnych jako odrębnego rodzaju wojsk wchodzącego w skład Sił Zbrojnych RP. W dalszej części artykułu zawarto zagadnienia związane z dowodzeniem jednostkami specjalnymi, w tym dotyczące reformy przeprowadzonej przez Ministerstwo Obrony Narodowej, odnoszące się do zmian w dowodzeniu Wojskami Specjalnymi. Dodatkowo zaprezentowano schematy przedstawiające organizację Wojsk Specjalnych oraz ich umocowanie w strukturach Sił Zbrojnych RP.

Struktura Dowództwa Wojsk Specjalnych ulegała na przestrzeni kilku ostatnich lat, a szczególnie w roku 2013, 2014 i 2015, licznym przekształceniom. Stabilizacja procesu związana z reformą dowodzenia Wojskami Specjalnymi zakończyła się dopiero w 2018 r. W materiale zostały opisane także pojęcia *force user* i *force provider* jako najważniejsze elementy związane z dowodzeniem i organizacją jednostek specjalnych.

Słowa kluczowe: Wojska Specjalne, operacje specjalne, jednostki specjalne, dowodzenie jednostkami specjalnymi, *force user*, *force provider*.